
Die opzet was namelijk geslaagd: minister Kolkman mocht van een dankbare vorstin vernemen hoe goed het excuus gevallen was^o. Terwijl in Rome toch wel gesist moet zijn, was in Nederland – geheel onbedoeld – het katholieke volksdeel weer een stapje dichterbij de totale integratie gekomen: vóór de eigen vorstin, tegen de curie, mooier kon niet. Zouden sommigen hier (mijn vraag) niet zeer tevreden zijn geweest zijn toen na het overlijden van Pius X staatssecretaris Raffaele Merry del Val¹⁴ viel? Een dieper gaande vraag die deze geschiedenis achterlaat, is: wat bezielt sommigen toch in Rome? Men kan daar toch – zeker met zo'n trots gekoesterde eeuwenoude geschiedenis achter zich – voorspellen dat na zulke uitvallen onvermijdelijk geretireerd moet worden? Andere overwegingen – van hoffelijkheid en zo – blijven dan nog buiten beschouwing. Mij kwam het voor dat de auteur hier wat te sterk uitgaat van 'Tja, zo doen ze nu eenmaal in zulke constellaties in Rome' (en over zijn eigen mening terzake geen grein misverstand laat bestaan). De vraag is echter: zijn er gedurende de periode van het ontwerpen van het stuk – en vergelijkbare – geen stemmen opgegaan en in de stukken te traceren die laten weten: zo kan het niet?

Deze vragen doen niet anders dan mijn grote interesse in de stof van het boek demonstreren en vooral ook mijn vreugde over zijn verschijnen, zijn inhoud en met name over de stijl waarin het geschreven is. Moge de auteur nog veel van zich laten horen.

14. Pag. 214 (n.15): De kardinaal droeg deze ietwat komische namen dank zij een Spaanse vader en een Engelse moeder.